

İklim kanununa muhalefet: TBMM genel kurul ve çevre komisyonu görüşmeleri üzerine nitel bir analiz

Opposition to the climate law: A qualitative analysis of parliamentary plenary and environment committee debates in the Turkish Grand National Assembly

Hakan Olgun¹

¹Asst. Prof. Dr., İstanbul Medeniyet University, Faculty of Political Science, İstanbul, Türkiye

Öz

Bu çalışmanın amacı 2025 yılında kabul edilerek yürürlüğe giren İklim Kanunu teklifine ilişkin olarak TBMM'deki muhalefet partilerinin Meclis Genel Kurulunda ve Çevre Komisyonunda ortaya koydukları yaklaşımın nitel bir analizini yapmaktır. İlgili kurul ve komisyondaki görüşmelere dair tutanakların veri setini teşkil ettiği çalışmada doküman ve söylem analizi yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmanın bulguları söz konusu teklif metninin bir mutabakatın ürünü olmadığını, aksine iklim değişikliğiyle mücadele meselesinin Türk siyasetinde yeni bir kutuplaşma alanı hâline geldiğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Meclisteki muhalefet, iktidar kanadının ortaya koyduğu teklifi genel olarak Türkiye'yi küresel karbon piyasasına eklemeyi amaçlayan yeşil bir kandırmaca olarak nitelemekte ve söz konusu metni bilhassa iktisadi egemenliğe aykırılık, sermayenin çıkarlarına hizmet etme, adil geçiş öngörmeme ve küresel tahakküm düzeninin bir enstrümanı olma ithamlarıyla sorunsallaştırmaktadır. Dolayısıyla muhalefet perspektifinden bu Kanun iklim değişikliğinin gerektirdiği hakiki bir dönüşümü gerçekleştirmek yerine ülkenin küresel sermayenin yeni dayatmalarına uyumunu sağlamakta ve bu hâliyle stratejik hamle niteliği taşıyan ticarî bir yasal düzenleme olmaktan öteye geçememektedir.

Citation:

Olgun, H. (2026). İklim kanununa muhalefet: TBMM genel kurul ve çevre komisyonu görüşmeleri üzerine nitel bir analiz. *İDEALKENT*, 51, e1899250.
<https://doi.org/10.26466/opusjsr.1899250>

Open Access Statement:

This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). This license permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the original author(s) and the source are properly credited. The original publication in *İDEALKENT* must be cited in accordance with accepted academic practice.

Review Note:

Evaluated by Double-Blind Peer Review

Ethics Reporting:

To report potential ethical concerns, contact:
bilgi@idealkentdergisi.com

Similarity screening was conducted via intihal.net.

Anahtar Kelimeler: İklim kanunu, TBMM, genel kurul, çevre komisyonu, muhalefet

Abstract

The aim of this study is to conduct a qualitative analysis of the approach adopted by opposition parties in the Turkish Grand National Assembly regarding the Climate Law proposal, which was adopted and entered into force in 2025, as expressed in the Plenary and the Environment Commission. In the study, whose dataset consists of the official records of the debates held in the relevant body and commission, document analysis and discourse analysis methods were employed. The findings of the study clearly demonstrate that the proposal in question was not the product of a broad consensus; rather, the issue of combating climate change has become a new axis of polarization in Turkish politics. In this context, the parliamentary opposition generally characterizes the proposal introduced by the ruling bloc as a 'green deception' aimed at integrating Türkiye into the global carbon market. They problematize the text particularly on the grounds that it undermines national economic sovereignty, serves the interests of capital, fails to envisage a just transition, and functions as an instrument of a global order of domination. Thus, from the opposition's perspective, the Law does not realize the genuine transformation required by climate change; instead, it facilitates the country's adaptation to the new impositions of global capital and, in this respect, does not go beyond being a commercial legal regulation of a strategic nature.

Keywords: Climate law, TGNA, plenary, environment commission, opposition

Giriş

Amerikan Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi (NASA) direktörlerinden *Dr. James Hansen*'in, ekibiyle yürüttüğü sera etkisi araştırmasının sonuçlarını ABD Kongresi'yle paylaştığı 23 Haziran 1988 tarihi insan-doğa ilişkilerinin dönüm noktalarından biridir. *Hansen* (US Government, 1988) Senato'nun Enerji ve Tabii Kaynaklar Komisyonu'na yaptığı sunumda, araştırmada vardıkları üç temel sonuca vurgu yapmıştır. Bu sonuçlardan ilki, dünyanın o dönemde, aletli ölçümlerin gerçekleştirildiği önceki dönemlere kıyasla daha sıcak bir yer olduğu gerçeği, ikincisi küresel ısınma ile sera etkisi arasında kuşkuyla yer bırakmayacak bir neden-sonuç ilişkisinin varlığı, sonuncusu ise bilgisayar destekli simülasyonların, güçlü sera etkisi sebebiyle aşırı iklim olaylarının tetiklenmesi ihtimaline işaret etmesidir. Her ne kadar sera etkisine ve dünyadaki sıcaklık artışına ilişkin ilk bilimsel çalışmaların izini 19. yüzyıla kadar sürmek mümkünse de iklim değişikliğinin politik ve küresel bir kriz hâline gelmesinde yaklaşık son kırk yıllık süreçte yaşanan bu ve benzeri gelişmelerin etkisi büyük olmuştur.

Hava koşullarında gerçekleşen uzun vadeli değişimleri ifade eden iklim değişikliği, günümüzde küresel toplumun en ciddi sorunlarından biri olarak gösterilmektedir. Aslına bakılırsa bir 'iklim krizi'ne karşılık gelen bu değişimler, atmosfere sera gazları salan petrol ve kömür gibi fosil yakıtların kullanımı başta olmak üzere büyük oranda insan faaliyetlerinin bir sonucudur. Bu gazların güneşten gelen ısıyı hapsetmesi adeta bir 'sera etkisi'ne yol açarak küresel sıcaklıkları artırmakta; bu artışlar iklimsel dengeyi bozarak beklenmedik hava olaylarına sebep olmaktadır. Okyanus seviyelerinde yükselme, daha şiddetli fırtınalar, kuraklık ve kıtlık, türlerin kaybı, sağlık riskinde artış, yoksulluk ve yerinden edilme (Olgun, 2023) gibi sorunları, küresel iklim değişikliğinin ekolojik denge ve dünya toplumları açısından yol açtığı çok sayıda olumsuz sonuç arasında saymak mümkündür.

Küresel iklim değişikliğinin neden olduğu bu tarz riskler üzerine bilimsel araştırmalar yapmak üzere 1988 yılında Birleşmiş Milletler (BM) bünyesinde

oluşturulan Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) 2023 yılında yayımladığı rapora göre (IPCC, 2023; IPCC, 2021) 1850-2019 yılları arasında atmosfere salınan toplam sera gazlarının %42'lik kısmı yalnızca 1990-2019 arası dönemin ürünüdür. Nitekim atmosferdeki karbondioksit yoğunluğu 18. yüzyılın ortalarında 280 ppm iken günümüzde bu değer takriben 410 ppm'ye kadar yükselmiştir. Yapılan çalışmalar, salımları azaltacak sıkı tedbirler alınmadığı takdirde 21. yüzyılın sonlarında bu değer 750 ppm'yi bulabileceğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda 2011-2020 arası dönemde küresel ortalama yüzey sıcaklığı 19. yüzyılın ikinci yarısındaki ortalamanın 1,1°C üzerine çıkmıştır. 21. yüzyılın son çeyreğinde ise bu artışın, salım miktarına bağlı olarak, 1,4°C ilâ 4,4°C arasında olacağı tahmin edilmektedir. Üstelik bugün itibarıyla dahi dünya üzerinde sayıları 3,5 milyara varan insan iklim değişikliği ve sonuçları karşısında son derece kırılgan bir durumdadır. Bilhassa Afrika, Orta/Güney Amerika ve Asya'da gelişme kısıtı içindeki birçok bölge ve yerel topluluk iklim değişikliğinin olumsuz sonuçlarından daha fazla etkilenmektedir. Sözgelimi 2010-2020 yılları arasında iklim değişikliğinin sebep olduğu can kayıpları kırılgan bölgelerde 15 kat daha fazla yaşanmıştır. Ancak bu olumsuz tabloya karşın IPCC'nin (2023) aynı raporu, sera gazı salımlarında gerçekleştirilecek keskin ve kalıcı azalmaların yaklaşık yirmi yıllık bir sürede atmosferik bileşimde önemli değişimlere yol açacağını ve küresel ısınmayı kayda değer biçimde gerileteceğinin de altını çizmektedir.

Bu doğrultuda girilen küresel politik çabaların izini 1990'lı yıllara kadar sürmek mümkündür. Bu bağlamda yine BM himayesinde 1992 yılında yürürlüğe giren ve küresel iklim değişikliğini kontrol altına almak üzere gereken hukukî ve kurumsal altyapıyı oluşturan İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) önemli bir dönüm noktasıdır. Nitekim ilki 1995 yılında Berlin'de olmak üzere her yıl düzenlenen ve iklim değişikliğine ilişkin en yüksek küresel müzakere ve karar platformu özelliği taşıyan Taraflar Konferansı (COP), bilhassa kalkınmış ülkelere salım azaltma yükümlülüğü getiren 1997 tarihli Kyoto Protokolü ve nihayet küresel sıcaklık artışını 2°C'nin altında tutma hedefiyle 2015 yılında kabul

edilen Paris Anlaşması, *BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi* kapsamında ortaya çıkan küresel çabaların en başta gelen örnekleridir.

Türkiye ise Akdeniz Havzası'nda yer alan bir ülke olarak gerek iklimsel gerekse de sosyo-ekonomik şartları bakımından iklim değişikliği karşısında hayli kırılgan bir konumda bulunmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'nin bu sorun karşısında salımları azaltıcı, dayanıklılığı ve adaptasyonu artırıcı birtakım politikalara ihtiyaç duyduğu açıktır (World Bank Group, 2022). Ne var ki gelişmekte olan pek çok ülke gibi Türkiye de tarihi süreçte kalkınma ile çevre arasındaki tercihini genellikle birinciden yana kullanagelmıştır. Bu itibarla Türkiye, iklim değişikliğine karşı girişilen küresel çabalara genellikle geç iştirak etmiş ve sera gazı salımlarının azaltılması yönündeki talep ve yükümlülüklerle karşı, bilhassa kalkınma çabalarını sektöre uğratacağı endişesiyle, mesafeli bir tutum almıştır. Ancak Türkiye'nin Paris Anlaşması'nı 2021 yılında onaylaması ve bu doğrultuda 2053 yılı itibarıyla net sıfır salım hedefi koyması ülkenin çevre politikası tarihi açısından önemli bir dönemeç olmuş, bu olumlu yaklaşım 7552 sayılı İklim Kanunu'nun 2 Temmuz 2025 tarihinde kabul edilmesiyle daha ileri bir aşamaya taşınmıştır.

Gelgelelim Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) bu kanun teklifine ilişkin son derece yoğun tartışma ve eleştirilere sahne olmuştur. İşte bu çalışma söz konusu yasal düzenlemeye ilişkin olarak TBMM Genel Kurulu ve Çevre Komisyonunda muhalif partilerin sergilediği yaklaşımları nitel bir söylem analizine tabi tutmakta ve böylece İklim Kanunu'nun anatomisini muhalefet perspektifinden ortaya koymaktadır.

1. Arka Plan

1.1. İklim Değişikliği ve Türkiye

İklim değişikliği küresel bir sorun olmakla birlikte bu sorunun yarattığı olumsuz etkiler dünyanın muhtelif bölgelerinde farklı biçimlerde tezahür etmektedir. Bu itibarla Türkiye'yi de içine alan Akdeniz Havzası, iklim değişikliği sorununun en fazla etkilediği ve etkileyeceği bölgeler arasında gösterilmektedir. Türkiye özelinde bu etkiler bilhassa 1990'lardan bu

yana kar ve don olaylarının yaşandığı gün sayısında ciddi bir azalma, sıcak gün ve gece sayılarında artış, sıcak hava dalgalarında ise sıklaşma ve şiddetlenme biçiminde görülmektedir (Türkeş, 2012).

IPCC'nin 2007 yılında yayımladığı 4. Değerlendirme Raporu, Türkiye'de ortalama sıcaklıkların takriben 2,5 ila 4°C arasında artacağına, bu artışın D. Anadolu ve Ege Bölgesi'nde 4°C'ye, iç kesimlerde ise 5°C'ye kadar çıkabileceğine dikkat çekmektedir (ÇŞB, 2010). Bunların küresel beklenti ortalamalarının üzerinde değerler olduğu belirtilmelidir (TCSBB, 2023). Dolayısıyla bu ve benzeri bilimsel çalışmalar Türkiye'nin kısa vadede daha sıcak ve kurak bir ülke hâline geleceğini, yağış bakımından da istikrarsız bir rejime sahip olacağını ortaya koymaktadır. Nitekim Türkiye'deki iklim değişikliğine ilişkin olarak yine 2007 yılında yayımlanan Birinci Ulusal Bildirim'de de ülkede yaz sıcaklıklarının yükseleceği, bilhassa batı bölgelerinde kış yağışlarının azalacağı, kuraklıkların sıklaşacağı, yüzey sularında kayıpların yaşanacağı, sellerin ve kıyı erozyonlarının artacağı belirtilmektedir. Bu gelişmelerin gıda üretimi ve güvenliği bakımından ihtiyaç duyulan su ve toprak kaynakları ile kırsal kalkınmayı olumsuz etkileyeceğine hiç kuşku yoktur (ÇŞB, 2010). Buna bağlı olarak Türkiye'de ürün verimliliğinin ve dolayısıyla üretim miktarının düşeceği, ürün fiyatlarının ise artacağı tahmin edilmektedir (ÇŞB, 2016). Öte yandan ortalama sıcaklıklarda görülen artışın orman yangınlarını artırması, bitki ve hayvan çeşitliliğine zarar vermesi ve insan sağlığını olumsuz yönde etkilemesi kaçınılmazdır (Kadioğlu, 2009). Dolayısıyla bu türden mevcut ve muhtemel gelişmelerin, bütün iktisadî sektörleri, yerleşim yerlerinin tamamını ve nihayet iklimle ilişkin tabii afet risklerini (ÇŞB, 2010) doğrudan veya dolaylı yoldan etkilemesi beklenmektedir.

Sözelimi Türkiye'de bilhassa 2018 yılı sonrasında meteorolojik afet sayısında ciddi bir artış gerçekleşmiştir. 2010-2021 arası dönemde ülkenin muhtelif kesimlerinde kaydedilen bu türden afetlerin sayısı 8.274'tür (ÇŞİDB, 2023). Bunlardan %32'sini fırtınalar, %30'unu şiddetli yağışlar ve seller, %17'sini ise dolu yağışları teşkil etmiştir. Üstelik bu sayının önümüzdeki dönemlerde iklim değişikliğine koşut olarak artması muhtemeldir. Son yıllarda

aşırı sıcaklıklardaki sıklaşmaya ilaveten, sadece 2022 yılında 450 taşkın, 18 çığ ve 859 heyelan hadisesi gerçekleşmiş, bu olaylar; etkiledikleri bölgeler ve meydana gelme sıklıkları bakımından geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Dahası ülkede senelik ortalamaların hayli üzerinde orman yangınıyla karşılaşmış, 2021 yılında buna ilişkin sayı 2.793 olmuştur. Ülkede iklim değişikliği kaynaklı afetlerin yol açtığı yıllık ortalama zarar ise GSYH'nin %2,2'sine tekabül etmekte, bu oranın kötümser senaryolar bağlamında %3,2'ye kadar yükselmesi beklenmektedir (ÇŞİDB, 2024). Bütün bu veriler Türkiye'nin iklim değişikliği karşısında hayli kırılgan bir ülke olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

1.2. Türkiye'de Sera Gazı Salımları

TÜİK (2025) verilerine göre 2023 yılı itibarıyla Türkiye'deki sera gazı salımı toplamı 552,2 milyon metrik ton karbondioksit eşdeğeri (Mt CO₂) olarak hesaplanmış, kişi başına düşen toplam sera gazı salımı ise bir önceki yıla göre hafif bir düşüşle 6,5 ton olarak gerçekleşmiştir. Toplam salımlardaki payı açısından enerji sektörü %71,6 ile başı çekmiş, bunu sırasıyla tarım (%13), endüstriyel işlemler ve ürün kullanımı (%12,8) ve atık sektörü (%2,5) takip etmiştir.

Türkiye'de kişi başı ortalama sera gazı salımı dünyadaki genel ortalamaya yakın bir seyir izlemekle birlikte ülkedeki toplam salım miktarının hızlı bir artış sergilediği belirtilmelidir. Sözgelimi dünyadaki toplam salım miktarı 1990-2017 arası dönemde %60 civarında artarken, Türkiye için bu oran %140'ı aşmış, kişi başına düşen salım miktarı ise %74'e yakın bir artış kaydetmiştir (Şahinöz, 2020). Türkiye 1990-2021 yılları arasında toplam küresel salımların %0,9'unu üreterek dünyanın en büyük 22. sera gazı salımcısı olmuş, 2021 itibarıyla bu oran %1,2'ye yükselerek Türkiye'yi 15. sıraya taşımıştır. Söz konusu süreçte en önde gelen salımcılar ise Çin, ABD, Hindistan, Rusya ve Brezilya olmuştur (Boyle, 2024). Bu süreçte başta Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde olmak üzere karbondioksit (CO₂) salımlarında önemli düşüşler yaşanmasına karşın Türkiye gibi kalkınmakta olan ülkeleri barın-

dıran Orta ve Güney Amerika'da %100'e varan artışlar meydana gelmiş, bu oran Hindistan'da %300'e yaklaşırken Çin'de %352'yi bulmuştur (Şahinöz, 2020).

Her ne kadar muhtelif ülkeleri yıllık sera gazı salımları bakımından mukayese etmek mümkünse de bu yaklaşım ülkelerin tarihî sorumluluğunu göz ardı etme riski taşımaktadır. Bununla birlikte CO₂ gazının atmosferde kalma süresi 300 ila 1000 yıl olduğundan, ülkelerin Sanayi Devrimi'nden itibaren yaptıkları kümülatif karbon salımlarına odaklanmanın daha sağlıklı bir karşılaştırma imkânı sağladığı belirtilmelidir. Bu çerçeveden bakıldığında 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren atmosfere salınan karbon miktarı 1,5 trilyon ton civarında olmakla birlikte, ülkelerin bu toplamdaki payları arasında ciddi farklar olduğu görülmektedir. Sözgelimi ABD'nin kümülatif karbon salımlarındaki payı %25 iken, AB üyesi 28 ülke için bu oran toplam %22 civarındadır. Türkiye'nin ise 1865-2020 arası dönemde atmosfere saldığı toplam karbon miktarı 11 milyar tona yakındır. Bu bağlamda Türkiye %0,64'lük payıyla tarihî salımlarda en çok paya sahip 26. ülke konumunda bulunmaktadır (Kara-Kaşka, 2022).

1.3. İklim Değişikliğine Karşı Küresel Girişimler ve Türkiye'nin Pozisyonu

İklim değişikliğinin insanlığın tamamını ilgilendiren küresel bir sorun olması dünya ülkeleri arasında çözüme yönelik iş birliğini zaruri kılmaktadır. Bu itibarla, küresel düzeyde yapılan anlaşma, sözleşme ve protokoller yoluyla çözüme yönelik birtakım standart ve uygulamaların belirlenmesi meselenin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır (Seçkin-Gündoğan, 2025). Bu bağlamda iklim değişikliğine ilişkin ilk uluslararası bilimsel çabaların izini 1970'li yıllara, örneğin 1979'da Cenevre'de toplanan Birinci Dünya İklim Konferansı'na kadar sürmek mümkünse de dünya ülkelerinin bu sorun karşısında izleyecekleri strateji ve alacakları yükümlülüklerin (Türkeş, 2001) müzakere edildiği politik nitelikteki girişimler için 1990'lı yılları beklemek gerekmiştir. O dönemden itibaren bu tarz çok sayıda küresel girişim hayata geçirilmiş olmakla birlikte bunlardan

üçü taşıdıkları önem itibarıyla diğerlerinden ayrılmaktadır. Bu girişimlerden ilki BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC), ikincisi Kyoto Protokolü, sonuncusu ise Paris Anlaşması'dır.

1992 yılında Brezilya'nın Rio kentinde düzenlenen Yeryüzü Zirvesi'nde kabul edilerek 1994 yılında işlerlik kazanan ve 197 ülke ile AB'nin taraf olduğu UNFCCC, küresel iklim değişikliğini kontrol altına almak üzere gereken temel hukukî ve kurumsal alt-yapıyı oluşturmaktadır. Bu sözleşme sera gazı salımlarında tarihî sorumluluğu bulunan ve dolayısıyla salım azaltma konusunda yükümlülük almaları beklenen gelişmiş ülkeleri Ek-I listesine dâhil etmiştir. Bunlardan Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) üyesi olanlar, gelişmekte olan ülkelere malî ve teknolojik destek sağlamakla yükümlü kılınarak sözleşmenin Ek-II listesinde sıralanmıştır. Türkiye'ye ise, geç sanayileşen bir ülke olarak sera gazı salımlarında tarihî sorumluluğu bulunmamasına rağmen, sözleşmenin her iki ekinde de yer verilmiştir. Bu durum Türkiye'nin sözleşmeye imza atmaktan on yıldan fazla bir süreyle kaçınmasına yol açmış, söz konusu eklerden çıkma yönündeki girişimler ise sözleşmeye taraf olunmadığı için uzun yıllar sonuçsuz kalmıştır. Ne var ki 2001 yılında Türkiye Ek-II listesinden çıkarılmış ve ülkenin, sözleşmeye imza attığında, Ek-I listesinde yer alan diğer ülkelerden farklı bir statüde, Ek-I'de yer alması kararlaştırılmıştır. Türkiye nihayet bu kararın ardından 2004 yılında UNFCCC'ye taraf olmuştur (Berberoğlu, 2009).

Kyoto Protokolü ise yine UNFCCC ile ilişkili olarak 1997'de kabul edilerek 2005'te yürürlüğe giren ve gelişmiş ülkelerin salımlarını azaltmasını öngören uluslararası bir anlaşmadır. Toplam 191 ülke ile AB'nin taraf olduğu protokol uyarınca gelişmiş ülkeler yıllık salımlarını 1990 yılı seviyesine göre ortalama %5,2 oranında azaltmayı taahhüt etmiştir. Protokol atmosferdeki yüksek sera gazı seviyelerinden esasen gelişmiş ülkeleri sorumlu tuttuğundan salımları azaltma hedefi ülkeden ülkeye farklılık göstermiş; gelişmiş ülkeler, az gelişmiş olanlara kıyasla, daha ağır bir yükün altına girmiştir. Gerçekten de protokol 37 gelişmiş ülke ile AB'ye salımları azaltma mecburiyeti getirmiş, gelişmekte olan ülkelerin gönüllü olarak protokole uymaları istenmiş,

Çin ve Hindistan'ın da dâhil olduğu yüzden fazla gelişmekte olan ülke protokolden tamamen muaf tutulmuştur (Tardi, 2023).

Kyoto Protokolü, biri 2008-2012 arasını, diğeri ise 2013-2020 arasını kapsayan ve ülkelere getirdiği yükümlülükler bakımından birbirinden ayrılan iki taahhüt döneminden oluşmaktadır. İlk taahhüt döneminde, UNFCCC'nin Ek-I listesinde bulunan ülkelere toplam salımlarını 1990 yılı düzeyine kıyasla asgari %5,2 azaltma yükümlülüğü getirilmesine karşın II. taahhüt döneminde protokolün Ek-B listesinde bulunan ülkelerin 2020 yılı itibarıyla salımlarını 1990 yılı baz alınarak en az %18 oranında azaltması öngörülmüştür (Öztürk & Toprak, 2024).

Türkiye, UNFCCC'de uzun süre devam eden hukukî durumu sebebiyle Kyoto Protokolü'ne de taraf olmaya yanaşmamıştır (Berberoğlu, 2009). Ne var ki, belirtildiği üzere, 2001 yılında Türkiye'nin sözleşmenin Ek-II listesinden çıkarılması ve Ek-I listesinde kendine has bir statüde yer alması ülkenin protokole bakışında değişikliğe yol açmış; Türkiye nihayet 2009 yılında protokolü onaylamıştır. Bu bağlamda Türkiye, Kyoto Protokolü'ne taraf olmakla birlikte Ek-B listesi dışında tutulan, dolayısıyla salım azaltmaya ilişkin herhangi bir taahhüdü olmayan (Öztürk & Toprak, 2024) ve böylece küresel iklim siyasetine gönüllü katılım ve iş birliği çerçevesinde katkı sunması öngörülen bir ülke olmuştur.

Kyoto Protokolü'nün gerek kapsamının darlığı gerekse de büyük sera gazı salımcılarını yükümlülük altına sokamaması nedeniyle başarısız olması Paris Anlaşması'na giden yolu açmıştır. 2015 yılında kabul edilerek ertesi yıl yürürlüğe giren ve 194 ülke ile AB'nin taraf olduğu Paris Anlaşması, küresel ısınmanın 2°C'nin altında tutulmasını ve küresel çabalar sonucu 1,5°C civarında kalmasını amaçlamaktadır. Uluslararası toplum Kyoto Protokolü'nden farklı olarak Paris'teki zirve için daha ciddi bir hazırlık yapmış, bilhassa ABD ve Çin gibi büyük sera gazı salımcılarının zirveye yönelik yapıcı tutumları anlaşmaya varılmasında hayli etkili olmuştur. Genel olarak değerlendirildiğinde Paris Anlaşması'nın öne çıkan yönü, Kyoto Protokolü'nün aksine, ülkelerin tamamının katkısıyla oluşan bir sistem kurgulanmış olmasıdır. Dolayısıyla anlaşma,

'gelişmiş/gelişmekte olan ülke' ayrımını temel almakta ve bütün ülkelerin 'ortak ama farklılaştırılmış yükümlülükler ve göreceli kapasiteler' prensibi gereğince katkı sunması anlayışına dayanmaktadır. Bu doğrultuda gelişmiş ülkelerin salım azaltma konusunda mutlak hedeflerini sürdürmeleri, geliştirmekte olanlarınsa kendi özel şartları çerçevesinde hedef yükseltmeleri öngörülmektedir. Üstelik anlaşma uyarınca tarafların bu bağlamda atacakları adımları her beş yılda bir 'ulusal katkı beyanı' (NDC) adı altında UNFCCC sekreteryasına arz etmesi kararlaştırılmış (Köse, 2025; Karakaya, 2016; Olgun, 2023), ayrıca geliştirmekte olan ülkelerin iklim değişikliğiyle mücadele bağlamında gelişmiş ülkelere malî destek sağlaması da hüküm altına alınmıştır.

Paris Anlaşması'nda UNFCCC ve Kyoto Protokolü'nde bulunan eklerden vazgeçilmiş, yükümlülükler hiçbir tanım yapılmadan 'gelişmiş' ve 'gelişmekte olan' ülkeler bağlamında belirlenmiştir. Anlaşmayı 2016 yılında imzalayan Türkiye ise, kâğıt üzerinde gelişmiş bir ülke olarak, öngörülen malî imkânlardan faydalanamama ihtimali karşısında anlaşmayı onaylamaktan uzun süre kaçınmıştır. Bununla birlikte Türkiye, anlaşmanın kabulünden önce istenen 'niyet edilen ulusal katkı' (INDC) beyanını 2015'te sunmuş, bu doğrultuda 2030'a kadar sera gazı salımını referans senaryoya göre %21 oranında azaltacağını belirtmiştir (Gürçam, 2022). Türkiye Paris Anlaşması'nı nihayet 2021 yılında onaylamış, bildirmekle yükümlü olduğu 'güncellenmiş birinci ulusal katkı beyanı'nı 2023 yılında sunarak salımlarını 2030'a kadar referans senaryoya göre %41 oranında azaltacağını beyan etmiştir (ÇŞİDB, 2024). Türkiye anlaşma doğrultusunda 'ikinci ulusal katkı beyanı'nı (TC, 2025) ise 2025 yılı sonlarında sunmuş; bu belgede 2035 yılına kadar salımlarını yine referans senaryoya kıyasla 466 Mt CO₂ eşdeğerinde düşürmeyi ve toplam salımlarını 643 Mt CO₂ eşdeğeriyle sınırlandırmayı hedeflediğini ifade etmiştir. Türkiye'nin ayrıca uzun vadeli bir politika hedefi olarak 2053 yılı itibarıyla net-sıfır emisyonu ulaşmayı amaçladığı da belirtilmelidir (bkz. İklim Değişikliği Başkanlığı, 2024).

Genel olarak değerlendirildiğinde Türkiye, iklime ilişkin küresel zirvelere katılmakla birlikte bu müzakerelerde kendisini taahhüt altına sokacak

aktif bir tavır sergilemekten umumiyetle kaçınmıştır. Türkiye'nin bu ihtiyatlı tutumunun ilk nedeni belirli bir iktisadî gelişmişlik seviyesine ulaşma sürecini sekteye uğratabilecek herhangi bir sorumluluğa mesafeli durması, ikincisi ise OECD üyesi kimliğiyle iklim mücadelesi için sunulan malî yardımlardan mahrum olduğu gibi, geliştirmekte olan ülkelere yardım sağlama riskinin bulunmasıdır (Şahinöz, 2020). Dolayısıyla yükümlülükler bakımından Türkiye uzunca bir süre farklılaştırılmış muamele görmeyi beklemiş, pek çok uluslararası çevre sözleşmesine imza koymasına karşın bu konuda hiçbir zaman öncü bir aktör olmamıştır. Buna rağmen iklim değişikliğiyle mücadelenin meşru bir küresel hedef olarak yükselişi karşısında Türkiye, ülkeler arasında mutabık kalınan tedbirleri hayata geçirme konusunda genellikle uyumlu bir tavır sergilemiş; kalkınmacı politikasını iklim hedefleri doğrultusunda yeniden yönlendirme eğiliminde olmuştur (Turhan ve diğ., 2016). Nitekim süreç içerisinde Türkiye bu konuda çok sayıda mevzuat ve politika belgesi yayımlamıştır. Çevre Kanunu (1983), İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2011-2023), İklim Değişikliği Eylem Planı (2011-2023), Enerji Verimliliği Stratejisi ve Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı (2017-2023), Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği (2017), İklim Değişikliği Başkanlığı'nın kurulması (2021), Yeşil Mutabakat Eylem Planı (2021), İklim Şûrası Tavsiye Kararları (2022), 2053 Ulusal Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı (2022), Türkiye Ulusal Enerji Planı (2022), İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030), İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030), 12. Kalkınma Planı (2024-2028), 2053 Uzun Dönem İklim Stratejisi (2024) ve Orta Vadeli Program (2026-2028) gibi düzenlemeleri (ÇŞİDB, 2024) bu bağlamda sıralamak mümkündür.

Genel itibarıyla söz konusu düzenlemelerin Paris Anlaşması'nın sunduğu çerçeveye uyumlu olduğunu söylemek mümkünse de uygulama düzeyinde eksik kalan bazı hususlar dikkat çekmektedir. Her şeyden önce kömürden çıkış bakımından net ve bağlayıcı bir projeksiyonun bulunmayışı fosil yakıt kullanımının azaltılması hedefini boşlukta bırakmıştır. Dahası karbon fiyatlandırma mekanizmasına iş-

lerlik kazandırılmaması, salımları piyasa eksenli metotlarla düşürme potansiyelini sektöre uğratmıştır. Ayrıca 'ulusal katkı beyanı'nda sunulan salım azaltım hedefine ulaşmada sektörel katkıların ne ölçüde sağlanacağına dair planlamalar net biçimde ortaya konmamıştır. Bu eksiklikler, belirlenen iklimsel hedefler ile uygulama enstrümanları arasında önemli bir kopukluğun varlığına işaret etmektedir (Demir, 2025). Ne var ki bütün noksanlarına rağmen bu mevzuatın, uluslararası iklim müzakerelerinde gayet temkinli davranan bir ülkede, bilhassa AB ile ticarî ilişkiler, enerji güvenliği ve iklim temelli mali yardımlara erişim gibi gerekçelerle hayata geçirilen bazı önemli düzenlemeleri içerdiği açıktır. Bu düzenlemelerin en başta geleni ise, hiç kuşku yok ki, 2025 yılında kabul edilen 7552 sayılı İklim Kanunu'dur.

2. İklim Kanunu Teklifi ve Genel Gerekçesi

20 Şubat 2025 tarihinde Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanlığınca TBMM'ye gerekçesiyle birlikte sunulan İklim Kanunu teklifi ertesi gün Çevre Komisyonuna havale edilmiş, ardından TBMM'nin altı farklı oturumunda görüşüldükten sonra önemli bir değişikliğe uğramaksızın 2 Temmuz 2025 tarihinde 140 ret oyuna karşılık 242 oyla kabul edilerek yasallaşmış ve nihayet 9 Temmuz 2025 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanun'un genel gerekçesinde (Adalet ve Kalkınma Partisi TBMM Grup Başkanlığı, 2025), Türkiye'nin küresel bir tehdit niteliği taşıyan iklim değişikliğinden en fazla etkilenecek ülkelerden biri olduğu ifade edilmekte, bu bağlamda düşük karbon ekonomisine geçiş, sera gazı salımlarına yol açan sektörlerin tamamında yeşil dönüşüm ve iklim değişikliğine karşı mücadele ve uyum kapasitesi artışı gibi faktörlerin önemine dikkat çekilmektedir. Dahası iklim değişikliğinin yol açtığı afetlere karşı önleyici tedbirlerin alınması, bu doğrultudaki iş birliğinin güçlendirilmesi, kayıp ve zararların telafi edilmesi ve bunların iklim krizinin sebep olduğu adaletsizliği giderecek surette hayata geçirilmesi gibi somut adımların gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. Gerekçe de ayrıca iklim krizinin zaruri kıldığı dönüşümün fırsatlar da ihtiva ettiği ve bunun kimi sektörlerle

yansımasının olumlu olabileceği değerlendirilmektedir. Türkiye'de iklim değişikliğine karşı bir süredir önemli mevzuat düzenlemeleri gerçekleştirildiğini ifade eden gerekçede, bu çabaların kanunî bir çerçeveye oturtulması bakımından İklim Kanunu'na duyulan ihtiyacın altı çizilmektedir.

Bu doğrultuda teklif metninin 'ilkeler' kısmında, iklim değişikliğiyle mücadelenin, 'ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler' prensibi çerçevesinde sürdürüleceği ve gerekli tedbirlerin Türkiye'nin kalkınmaya ilişkin öncelikleri ve özel şartları çerçevesinde alınacağı belirtilmektedir.

Bu çerçevede kanun teklifi, iklim değişikliğiyle mücadele faaliyetlerini 'sera gazı salımlarının azaltımı' ve 'iklim değişikliğine uyum' başlıkları altında düzenlemiştir. Bu bağlamda salımların 'ulusal katkı beyanı', net sıfır emisyon hedefi ve İklim Değişikliği Başkanlığınca yayımlanan strateji ve eylem planları çerçevesinde azaltılacağı ifade edilmektedir. Dolayısıyla kanun teklifi muhtelif sektörler açısından enerji, su ve hammadde verimliliğinde artış, kirliliği kaynakta önleme, yenilenebilir enerji tüketimini teşvik, karbon ayak izinde azalma, alternatif temiz veya düşük karbonlu yakıt ve hammadde kullanımı, elektrifikasyonu yaygın hâle getirme, temiz teknoloji geliştirme ve kullanma gibi hususlarda gereken tedbirlerin alınması, bu tedbirlerin adil geçiş ihtiyacı göz önünde tutularak uygulanması ve sıfır atık sisteminin kurulması konularında ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını yükümlü kılmaktadır. Buna ilâveten salımların dengelenmesi bağlamında ormanlar, meralar, sulak ve tarımsal alanlarda karbon yutağı kayıplarına mani olmak üzere gereken tedbirlerin alınacağı belirtilmektedir. Kanun teklifi, iklim değişikliğine uyum sağlanması kapsamında ise su kaynakları, ekosistemler, biyolojik çeşitlilik, koruma altındaki alanlar, yutak alanlar, çölleşme, erozyon, afetler ve tarım gibi sahalarda iklim değişikliği kaynaklı mevcut veya muhtemel zararları önlemeye, riskleri asgari düzeye indirmeye veya fırsatlardan istifade etmeye dönük uyum faaliyetlerinin gerçekleştirilmesini öngörmektedir. Teklifte, salımların azaltılması ve uyum faaliyetleri için ulusal ve yerel düzeydeki strateji ve eylem planlarının İklim Değişikliği

Başkanlığının eş güdümünde hazırlanması uygun görülmüştür.

Kanun teklifinin en dikkat çeken yönlerinden biri kuşkusuz iklim değişikliğiyle mücadelede kullanılacak finansal araçlardır. Bu bağlamda söz konusu mücadeleyi teşvik edecek kaynakların yaratılması, sigorta araçlarının devreye sokulması, yeşil sermaye piyasası enstrümanlarının teşviki, bu türden malî kaynakları hak eden çevre dostu iktisadî faaliyetleri sınıflandırmak üzere Türkiye Yeşil Taksonomisinin teşkil edilmesi ve nihayet gümrük bölgesinde ithalatı yapılan malların gömülü sera gazı salımlarını ele almak üzere ‘sınırdaki karbon düzenleme mekanizması’ (SKDM) kurulabilmesi gibi hususlara teklifte yer verildiği görülmektedir. Öte yandan temiz teknolojilerin teşviki ile karbon yakalama/depolama teknolojileri ve hidrojen teknolojisi gibi alanlardaki gelişmelerin takibi, ayrıca eğitim düzeylerinin tamamında müfredatın yeşil istihdam sağlanmasına uygun biçimde güncellenmesi de teklifte yer alan hususlardandır.

Kanun teklifinde yer alan en kayda değer bileşenlerden biri de ‘emisyon ticaret sistemi’nin (ETS) oluşturulması ve sera gazı salımına sebep olan faaliyetleri yürüten işletmelerin bu faaliyetler için salım izni almalarının zorunlu kılınmasıdır. Bu bağlamdaki işletmelerin doğrulanmış yıllık salım değerlerini karşılayacak şekilde yıllık tahsisat tesliminde bulunmaları öngörülmektedir. Sistemin işleyişi için Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanının başkanlığında ilgili kurumların temsilcilerinin oluşturduğu ve üst düzey karar merci fonksiyonu üstlenen bir Karbon Piyasası Kurulu teşkil edilmiştir.

Dahası teklif, bahse konu sistemi esnek bir yapıya kavuşturmak üzere salımlara ilişkin tahsisat yükümlülüklerinin bir kısmının karbon kredileriyle karşılanabileceği bir denkleştirme uygulamasını ve ulusal karbon kredilendirme mekanizmasını hayata geçirmektedir.

3. Materyal ve Yöntem

Bu çalışma, Türkiye Büyük Millet Meclisindeki (TBMM) muhalefetin İklim Kanunu teklifi karşısındaki pozisyonunu ortaya koymayı amaçlayan nitel bir analiz içermektedir. Bu bağlamda söz konusu

teklife ilişkin olarak TBMM Çevre Komisyonu ile Meclis Genel Kurulunda (28. dönem 3. yasama yılı 73., 74., 101., 102., 103. ve teklifin kabul edildiği 104. birleşiminde) gerçekleşen görüşme ve tartışmalar incelenmiştir (TBMM, 2025a; TBMM, 2025b; TBMM, 2025c; TBMM, 2025d; TBMM, 2025e; TBMM, 2025f; TBMM, 2025g). Dolayısıyla çalışmanın veri setini bu dokümanlar oluşturmaktadır. Doküman analizi, yazılı belgelerin, belirli bir olgunun ihtiva ettiği anlam ve yaklaşımları açığa çıkarmak üzere sistematik bir analiz ve yorumlamaya tabi tutulmasını ifade etmektedir (Bowen, 2009). Bu itibarla TBMM Çevre Komisyonu ile Meclis Genel Kurulunda gerçekleşen görüşmelere ilişkin belgeler, meclisteki muhalif aktörlerin ideolojik pozisyon ve eleştirilerini isabetle yansıtan temel kaynaklar olarak ele alınmıştır. Çalışma ayrıca eleştirel söylem analizinden de yararlanmaktadır. Siyasî söylemin temelini oluşturan ideolojik eğilimler ile güç ilişkilerini açığa çıkaran ve söylemin normatif bir eleştirisini içeren bu yöntem, mevcut gerçekliğin, yerini daha iyi olana bırakmasına dönük eylemler için de bir temel teşkil etmektedir (Fairclough, 2015). Bu bağlamda TBMM’deki muhalefetin İklim Kanunu teklifine ilişkin söylemleri; öne çıkan başlıklar, kullanılan kavramlar, getirilen eleştiriler, önerilen politikalar ve ideolojik referanslar gibi faktörler ekseninde çözümlenmiştir. Yapılan analizde önce söz konusu veri seti bütüncül olarak değerlendirilmiş, ardından muhalefetin teklife ilişkin yaklaşımını ortaya koyan ifadeler belirlenmiştir. Bu yapılırken ‘metalaşma’, ‘ticarileşme’, ‘sınıfsal körlük’, ‘merkeziyetçi anlayış’, ‘iklim adaleti’ ve ‘adil geçiş’ gibi bazı tematik kategorilerden yararlanılmıştır. Böylece muhalefet partilerinin kanun teklifini anlamlandırma biçimleri, eleştirilerin daha çok hangi noktaları hedef aldığı ve bu bağlamda alternatif bir taslak çerçevesinin hangi parametreler ekseninde şekillendiği ortaya konmaya çalışılmıştır.

4. Bulgular ve Tartışma

Gerek TBMM Genel Kurulu gerekse de Çevre Komisyonu görüşmelerinde, Adalet ve Kalkınma Partisi ile Milliyetçi Hareket Partisi’nin oluşturduğu iktidar cenahının iklim değişikliği meselesini ‘yeşil

kalkınma' tasavvuru ve 2053 yılı için konan 'net sıfır emisyon' hedefi doğrultusunda stratejik bir hamle olarak ele aldıkları ve yasa teklifini de bu bağlamda değerlendirdikleri görülmektedir. Bu yaklaşımın omurgasını iklim değişikliğine dair kaygılardan ziyade iktisadî bakımdan ayakta kalma ve bilhassa AB'nin öncülük ettiği sınırdan karbon düzenleme mekanizması türünden uluslararası ticaret ölçünlerine uyum sağlama arzusu teşkil etmektedir. İktidarın yaklaşımında 'emisyon ticaret sistemi', salımların azaltılması hedefini daha düşük maliyetlerle hayata geçirmeye yarayacak teknik bir enstrüman olarak sunulmakta, doğa ise iklim değişikliği bağlamında 'salım dengesi'ni sağlamaya yönelik bir 'yutak alan' olarak değerlendirilmektedir. Dahası iktidar sözcüleri, iklim değişikliğine karşı mücadeleyi 'emanete sahip çıkma' yahut 'vatan müdafaası' gibi milliyetçi-muhafazakâr söylemlerle meşrulaştırmakta; küresel bir gündem ile milli/yerel değerleri harmanlama yoluna gitmektedir.

Bu bağlamda TBMM Çevre Komisyonu ile Genel Kurul tutanakları bağlamında yapılan bu analiz, Meclisteki muhalif partilerin bahse konu teklife ilişkin yaklaşımlarının sermaye, egemenlik, merkezîyetçilik, adil geçiş ve iklim değişikliğinin reddi gibi temalar üzerinde şekillenen çok boyutlu bir nitelik arz ettiğini ortaya koymaktadır. Bu yaklaşımları muhtelif başlıklar altında şöyle değerlendirmek mümkündür:

- **İktidarın Çelişkisi ve Sahte 'Çevre Dostu' İmajı:** Cumhuriyet Halk Partisinin (CHP) teklif karşısındaki muhalefeti, bunun iklimin korunmasına yönelik hukukî bir metinden ziyade iklimin bir paravan olarak kullanıldığı ticarî ve ranta ilişkin bir düzenleme olduğu itirazına dayanmaktadır. Meclis grubu adına değerlendirme yapan parti sözcüleri, söz konusu düzenlemenin bir çeşit 'ödeyen kirletir' anlayışını yansıttığını ve buradaki asıl hedefin iklim değişikliğiyle mücadele değil karbon ticareti aracılığıyla sermayeye yeni kazanç imkânları sağlamak olduğunu iddia etmektedir. Dahası CHP, iktidarın çevreye yönelik yaklaşımının büyük çelişkiler barındırdığını, bu bağlamda bir yandan iklim de-

ğişikliğine yönelik düzenleme gayretine girişilirken diğer yanda da zeytinliklerin maddencilik faaliyetlerine açılması yahut orman katliamlarının devam etmesi gibi çevre karşıtı olguların iktidarın 'çevre dostu' imajının sahteliğini açıkça ortaya koyduğunu öne sürmektedir. CHP ayrıca teklifte yer alan Karbon Piyasası Kurulu gibi düzenlemelerin bilim dünyası temsilcilerinden ziyade bürokratlar ve iş insanlarına dayandığını, bu durumun ise teklifin sermayeyi merkeze alan niteliğinin başka bir yansıması olduğunu savunmaktadır. Partinin bir diğer itirazı ise düzenlemenin merkezîyetçiliğine ilişkindir. Teklif, iklim değişikliğine ilişkin olarak belediyeler ve il özel idarelerinin dâhil edildiği yerel eylem planı süreçlerini ihtiva etmekle birlikte, CHP, söz konusu düzenlemelerin genel itibarıyla yetkilerin tek elde toplandığı merkezîyetçi bir anlayışı yansıttığını, bunun da rant dağıtımına dair şüphe uyandıran bir nitelik arz ettiğini ifade etmektedir.

- **Kapitalizm ve Ekolojik Kırım:** DEM Parti öncelikle iklim değişikliğinin yol açtığı krizi radikal bir perspektiften ele almakta ve bunu küresel kapitalist düzenin doğayı adeta bir metaya dönüştürmesinin kaçınılmaz bir yansıması olarak değerlendirmektedir. Bu bağlamda DEM Parti sözcülerinin bahse konu kanun teklifini yalnızca sistem içi bir düzenleme olarak gördükleri, dolayısıyla sistemin köktenci bir eleştirisine yaslanmadığı kanaatinde oldukları açıktır. Nitekim parti sözcüleri, mesela teklifte yer alan emisyon ticaret sisteminin havayı piyasada alım-satıma konu bir mal durumuna indirdiğini, bu hâliyle sistemi bir çeşit 'iklim borsası' olarak adlandırmanın daha uygun olduğunu ileri sürmüşlerdir. Üstelik DEM Partiye göre de iktidarın çevreye yaklaşımı büyük çelişkiler içermektedir. Bu bağlamda parti yetkilileri bir yandan iklim krizine ilişkin yasal düzenleme peşinde koşulurken diğer yandan bilhassa ülkenin doğu ve güneydoğusunda orman kıyımları, barajlar ve

hidroelektrik santral projeleri eliyle yürütülen ‘güvenlikçi’ politikaların adeta ekolojik bir kırıma yol açtığını iddia etmektedir. Dahası teklifin ciddi bir sınıfsal körlükle de malul olduğunu ileri süren DEM Parti, tasarının bu haliyle ne yoksulların ne tarım emekçilerinin ne de kadınların yararına olduğunu, bilakis sermaye yanlısı tutumuyla sınıfsal uçurumu derinleştirdiğini öne sürmektedir.

- **Millî Ekonomi ve Üreticinin Korunması:** İYİ Parti’nin teklif metnine getirdiği eleştirilere rengini veren esas faktör iklim değişikliğine yönelik endişelerden ziyade ‘ulusal çıkar’ ve ‘iktisadî bağımsızlık’ kavramlarıdır. Buna göre söz konusu metin, küresel sisteme yön veren gelişmiş ülkelerin diğerleri üzerindeki sömürsünün yeni bir yansıması ve iklim kisvesi altında tedavüle sokulmak istenen ticarî bir düzenlemeden ibarettir. Bu itibarla parti sözcüleri teklif metninin belirsizliklerle malul olduğunu, millî çıkarları korumaktan ziyade küresel düzen sahiplerinin sözcülüğünü üstlenen bir ‘lobi düzenlemesi’ niteliği taşıdığını belirtmektedir. Dahası İYİ Parti, teklifte yer alan karbon vergisi gibi düzenlemelerin çiftçiye ilave yükler getirerek tarım sektörünü daha da sıkıntıya sokacağını ve gıda güvenliğini riske atacağını iddia etmektedir.
- **Gözetim Toplumu ve Adil Olmayan Geçiş:** TBMM çatısı altında Saadet, Gelecek ve DEVA Partilerinin oluşturduğu YENİ YOL Grubu iklim değişikliğine yönelik düzenlemeleri genel itibarıyla küresel denetim mekanizmasının birer enstrümanı olarak değerlendirmektedir. Bu yaklaşıma göre ‘karbon ayak izi’ gibi kavramlar, toplumların hayat tarzlarını kontrol altında tutmaya yarayan elverişli birer ‘dijital kelepçe’ olarak algılanmalıdır. Dahası YENİ YOL Grubunun sözcüleri, gelişmiş ülkelerin, sanayileşmenin nimetlerinden yararlandıktan sonra diğer ülkelere karbon maliyeti adı altında külfet yüklemesini bir çeşit ekolojik emperyalizm olarak görmektedir.

- **Bir Komplo Olarak İklim Değişikliği:** Yeni-den Refah Partisi (YRP) küresel bir aldatmaca olarak gördüğü iklim değişikliği söylemini topyekûn reddetmekte ve bu tavırla diğer muhalefet partilerinden daha radikal bir tutum sergilemektedir. Nitekim parti sözcülerine göre iklim değişikliği küresel sömürü düzeninin sahipleri tarafından insanlığı köleleştirmek üzere ortaya atılan büyük bir yalandan ibarettir. Bu yalanı Covid aldatmacasına benzeten YRP, küresel dünya düzeninin başat aktörlerinin bütün bu süreçlerin sahne arkasında yer alan ‘insanlık düşmanları’ olduğunu öne sürmektedir.

Gerek Çevre Komisyonunda gerekse de TBMM Genel Kurulu oturumlarında İklim Kanunu Teklifi’ne ilişkin yürütülen tartışmalar genel olarak değerlendirildiğinde, Türkiye’de iklim değişikliği tartışmasının belirli kavramlar ekseninde nasıl bir siyasî kutuplaşmaya yol açtığını görmek mümkündür. İktidar temsilcilerinin maliyet bakımından makul bir çözüm olarak sunduğu karbon piyasası ve emisyon ticaret sistemi muhalif partiler tarafından iklimin metalaştırılmasının araçları olarak itham edilmektedir. Bu bağlamda ortaya atılan ‘ödeyen kirletir’ veya ‘iklim borsası’ gibi söylemler, iklim değişikliği sorununun piyasa sistemi dâhilinde çözülemeyeceğini, bilakis bu sistemin bahse konu sorunu meşrulaştırma işlevi gördüğünü ima etmektedir. Muhalefet perspektifinden bu durum, söz konusu düzenlemenin bir iklim kanunundan ziyade sermaye sınıfının yeşil dönüşümünün yol açacağı maliyetleri topluma yükleyen finansal bir tasarı olduğunu ortaya koymaktadır.

Öte yandan teklifte yetkilerin genel itibarıyla merkezî idareye devredildiği yapı muhalif siyasetçilerce yerel demokrasiye aykırı bulunmaktadır. Bu tavırla muhalefet, iklim değişikliğinin yalnızca teknik bir sorun alanı değil katılımcılık gerektiren bir mesele olduğunu, bu itibarla yerel yönetimlerin ve sivil toplum örgütlerinin dışlandığı bu sürecin demokratik prensiplerle açık bir biçimde çeliştiğini öne sürmektedir.

Söz konusu kanun teklifine yönelik 'gözetim toplumunun enstrümanı' yahut 'komplo' değerlendirmeleri ise aslında kimi muhalif çevrelerin küresel iklim söylemi karşısında duydukları şüphe ve güvensizliğin açık birer yansımasıdır. Bu durumun, iklim değişikliği siyasetini makul zemininden kaydırarak inanç ve kimlik tartışmasının bir bileşeni hâline getirme riski taşıdığını iddia etmek mümkündür.

Söz konusu teklifin emekçiler başta olmak üzere dezavantajlı kesimleri koruma altına alan ve böylece sürecin yol açabileceği zararları telafi eden tatmin edici bir 'adil geçiş' projeksiyonu ortaya koymaması ise muhalif partilerin tamamının farklı tonlarda da olsa mutabık kaldıkları en temel husustur. Bu bakımdan muhalefet, iktidar kanadının 'yeşil büyüme'ye dair ortaya koyduğu vizyonun kalkınmanın iklimsel sınırlarından ziyade ihracatın sürdürülebilirliğine odaklandığını, bu durumunsa toplumsal adaleti talî bir mesele hâline getirdiğini iddia etmektedir.

Sonuç

Türkiye, iklim değişikliğine ilişkin küresel zirvelere genellikle iştirak etmekle birlikte bu konuda ihtiyatlı tutum sergileyen ülkelerden biri olmuştur. Bu tutumun arkasında yatan temel sebep iklim değişikliğiyle mücadelenin gerektirebileceği yükümlülüklerin ülkenin kalkınma projeksiyonuna zarar verebileceği endişesidir. Buna rağmen Türkiye gerek iklimle ilişkin uluslararası gelişmelerin gerisinde kalmamak gerekse de sürecin getirebileceği avantajlardan mahrum olmamak açısından bilhassa son dönemlerde pek çok mevzuat düzenlemesini hayata geçirmiştir. Kuşkusuz bu düzenlemelerin en önemlisi TBMM'de yakın zamanda kabul edilen 7552 sayılı İklim Kanunu'dur.

Gelgelelim İklim Kanunu teklifi üzerinde Mecliste cereyan eden tartışmalar söz konusu metnin bir mutabakatın ürünü olmadığını, aksine iklim değişikliğiyle mücadele meselesinin Türk siyasetinde yeni bir kutuplaşma alanı hâline geldiğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Meclisteki muhalefet, iktidar kanadının ortaya koyduğu teklifi genel olarak Türkiye'yi küresel karbon piyasasına eklem-

lemeyi amaçlayan yeşil bir kandırmaca olarak nitelermekte ve söz konusu metni bilhassa millî iktisadî egemenliğe aykırılık, sermayenin çıkarlarına hizmet etme, adil geçiş öngörmeme ve küresel tahakküm düzeninin bir enstrümanı olma ithamlarıyla sorunsallaştırmaktadır. Dolayısıyla muhalefet perspektifinden bu Kanun iklim değişikliğinin gerektirdiği hakiki bir dönüşümü gerçekleştirmek yerine ülkenin küresel sermayenin yeni dayatmalarına uyumunu sağlamakta ve bu hâliyle stratejik hamle niteliği taşıyan ticarî bir yasal düzenleme olmaktan öteye geçmemektedir. Nitekim yakın zamanda duyurduğu Avrupa Yeşil Mutabakatı aracılığıyla yüzyılın ortasında karbon nötr seviyesini yakalamayı hedefleyen AB'nin karbon salımını düşürmeyen ülkelere karşı ilave vergiler yoluyla almayı düşündüğü ticarî tedbirler ile Türkiye'nin en büyük ticaret ortağının AB olduğu gerçeği bir arada düşünüldüğünde İklim Kanunu'na yönelik 'stratejik hamle' değerlendirmesi daha anlamlı hâle gelmektedir.

Şu hâlde söz konusu tasarı bağlamında ortaya çıkan tartışmaları sadece siyasal kutuplaşma ekseninde ele almak, bu düzenlemenin tezahür ettiği daha geniş yapısal çerçeveyi ıskalama riski taşımaktadır. Nitekim içinde bulunduğumuz dönemde iklim odaklı siyaset yalnızca çevreye ilişkin düzenlemeleri değil, ticarî rejimleri, malî akışları ve teknolojiyi de ihtiva eden küresel bir yönetim sürecine karşılık gelmektedir. Bu itibarla muhtelif siyasî fraksiyonların farklı biçimlerde değerlendirdiği bu tasarıyı, Türkiye'nin bir yandan küresel iklim yönetişimine intibak etme diğer yandan da dünya ekonomisinin yeni koşullarında rekabet gücünü sürdürme çabasının bir ürünü olarak değerlendirmek mümkündür.

Extended Abstract

This study presents a qualitative analysis aimed at revealing the position of the opposition in the Turkish Grand National Assembly (TGNA) regarding the proposed Climate Law. In this context, the discussions and debates held in the TGNA Environment Commission and in the Plenary of the Grand National Assembly (during the 28th legislative term, 3rd legislative year, at the 73rd, 74th, 101st, 102nd, 103rd sittings, and the 104th sitting in which the proposal was adopted) were examined. Accordingly, these documents constitute the dataset of the study.

Document analysis refers to the systematic examination and interpretation of written materials in order to uncover the meanings and approaches embedded in a particular phenomenon. In this respect, the records of the meetings held in the TGNA Environment Commission and the General Assembly were treated as primary sources accurately reflecting the ideological positions and criticisms of opposition actors in parliament.

The study also benefits from critical discourse analysis. This method, which reveals the ideological tendencies and power relations underlying political discourse and includes a normative critique of such discourse, also provides a foundation for actions aimed at transforming existing realities into better alternatives. In this framework, the discourse of the opposition in the TGNA regarding the Climate Law proposal was analyzed along axes such as prominent themes, concepts employed, criticisms raised, policies proposed, and ideological references.

The analysis first evaluated the dataset holistically and then coded statements reflecting the opposition's approach to the proposal. In doing so, thematic categories such as 'commodification', 'commercialization', 'class blindness', 'centralist understanding', 'climate justice', and 'just transition' were utilized. Thus, the study sought to reveal how opposition parties interpreted the bill, which aspects were primarily targeted in their criticisms, and along which parameters an alternative draft framework might take shape.

This analysis, conducted in the context of the TGNA Environment Commission and General Assembly records, demonstrates that the approaches of opposition parties toward the proposal are multidimensional, shaped around themes such as capital, sovereignty, centralization, just transition, and climate change denial. These approaches can be evaluated under several headings:

The Government's Contradictions and a False 'Environmentalism' Image: The Republican People's Party (CHP) bases its opposition on the argument that the proposal is not a genuine legal text aimed at protecting the climate, but rather a commercial and rent-seeking arrangement in which climate serves as a pretext. Party spokespersons argue that the regulation reflects a 'payer pollutes' logic and that its real objective is not combating climate change, but rather creating new profit opportunities for capital through carbon trading. Moreover, the CHP claims that the government's environmental approach contains deep contradictions: while attempting to introduce climate legislation on the one hand, it simultaneously opens olive groves to mining activities and allows deforestation to continue, thereby exposing the falseness of its 'environmentalist' image. The party further contends that institutions such as the Carbon Market Board envisaged in the proposal rely more on bureaucrats and business representatives than on members of the scientific community, reflecting the capital-centered character of the bill. Another major objection concerns centralization. Although the proposal includes local action plans involving municipalities and provincial administrations, the CHP argues that it ultimately reflects a centralist approach concentrating authority in a single center, thereby raising suspicions of rent distribution.

Capitalism and Ecological Destruction: The DEM Party approaches the climate crisis from a radical perspective, viewing it as an inevitable outcome of the global capitalist system's commodification of nature. From this standpoint, party representatives see the proposed law merely as an intra-systemic regulation that fails to mount a fundamental critique of the system itself. For instance,

they argue that the emissions trading system included in the proposal reduces air to a tradable commodity and would more appropriately be described as a 'climate exchange'. According to the DEM Party, the government's environmental approach is likewise deeply contradictory: while pursuing climate legislation, it simultaneously conducts 'security-oriented' policies -particularly in eastern and southeastern regions of the country- through forest destruction, dam construction, and hydroelectric projects that amount to ecological devastation. The party also argues that the proposal suffers from serious class blindness, asserting that in its current form it benefits neither the poor, nor agricultural laborers, nor women, and instead deepens class inequalities through its pro-capital stance.

National Economy and Protection of Producers: The main factor shaping the Good Party's (İYİ Party) criticism of the proposal is not primarily concern about climate change, but rather notions of 'national interest' and 'economic independence'. According to this view, the text represents a new form of exploitation by developed countries dominating the global system, disguised under the pretext of climate action. Party representatives argue that the proposal is plagued by ambiguities and resembles a 'lobby regulation' serving global elites rather than protecting national interests. Furthermore, the İYİ Party contends that measures such as carbon taxation would impose additional burdens on farmers, further strain the agricultural sector, and jeopardize food security.

Surveillance Society and an Unjust Transition: The NEW PATH Group (YENİ YOL), formed in parliament by the Saadet, Gelecek, and DEVA parties, generally interprets climate regulations as instruments of a global surveillance mechanism. From this perspective, concepts such as the 'carbon footprint' are seen as convenient 'digital shackles' designed to control societies' lifestyles. Moreover, group spokespersons argue that developed countries, having benefited from industrialization, now impose carbon-related costs on other countries, which they interpret as a form of ecological imperialism.

Climate Change as a Conspiracy: The New Welfare Party (YRP) rejects the discourse of climate change altogether, viewing it as a global deception, and thus adopts a more radical stance than other opposition parties. According to party representatives, climate change is a grand lie fabricated by the architects of the global exploitation order to enslave humanity. Comparing it to what they describe as the 'Covid deception', the YRP claims that the dominant actors of the global order are 'enemies of humanity' operating behind the scenes of these processes.

In sum, the parliamentary debates surrounding the Climate Law proposal demonstrate that the text was not the product of broad consensus. Rather, the struggle against climate change has emerged as a new axis of polarization in Turkish politics. From the opposition's perspective, the proposal is generally characterized as a 'green deception' aimed at integrating Türkiye into the global carbon market. It is criticized as being contrary to national economic sovereignty, serving the interests of capital, failing to foresee a just transition, and functioning as an instrument of global domination. Thus, in the opposition's view, the law does not represent a genuine transformation required by climate change, but rather a strategic commercial regulation facilitating the country's adaptation to new impositions of global capital.

Declarations

Funding: The author declares that this research received no specific grant from any funding agency in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflicts of Interest: The author declares that there is no conflict of interest regarding the research, authorship, and/or publication of this article.

Ethical Approval: Ethics committee approval was not required for this study.

Ethics Statement: The author declares that scientific and ethical principles were followed throughout

the conduct and preparation of this study, and that all sources used are duly cited in the reference list.

AI Disclosure: The author declares that no artificial intelligence-based tools or applications were used in the preparation of this study. All content of the study was produced by the author in accordance with scientific research methods and academic ethical principles.

References

- Adalet ve Kalkınma Partisi TBMM Grup Başkanlığı. (2025). *İklim Kanunu Teklifi*. <https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublic-File/D28/Y3/T2/WebOnergeMetni/c0986a6f-d636-4c89-a92f-5db951eeeb09.pdf>
- Berberoğlu, N. (2009). İklim değişikliği: Post-Kyoto müzakereleri ve Türkiye. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, 33, 18-26.
- Bowen, G. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9, 27-40.
- Boyle, R. (2024, July 16). What percentage of global greenhouse gas emissions does Turkey produce? <https://www.emission-index.com/countries/turkey>
- ÇŞB. (2010). *Enhancing the capacity of Turkey to adapt to climate change: Participatory vulnerability analysis*. http://mdgfund.org/sites/default/files/ENV_STUDY_Turkey_Participatory%20Vulnerability%20Analysis.pdf
- ÇŞB. (2016). *Türkiye iklim değişikliği 6. ulusal bildirimi*. https://webdosya.csb.gov.tr/db/destek/editor-dosya/Turkiye_Iklim_Degisikligi_Altinci_Ulusal_Bildirimi.pdf
- ÇŞİDB. (2023). *İklim değişikliği azaltım stratejisi ve eylem planı (2024-2030)*. [https://iklim.gov.tr/db/turkce/icerikler/files/iklim%20Değişikliği%20Azaltım%20Stratejisi%20ve%20Eylem%20Planı%20\(2024-2030\).pdf](https://iklim.gov.tr/db/turkce/icerikler/files/iklim%20Değişikliği%20Azaltım%20Stratejisi%20ve%20Eylem%20Planı%20(2024-2030).pdf)
- ÇŞİDB. (2024). *İklim değişikliğine uyum stratejisi ve eylem planı (2024-2030)*. <https://iklim.gov.tr/db/turkce/icerikler/files/iklim%20Değişikliğine%20Uyum%20Stratejisi%20ve%20Eylem%20Planı.pdf>
- Demir, M. (2025). Türkiye'nin iklim değişikliği politikaları ve 2053 net sıfır emisyon hedefi: Taahhütler, uygulamalar ve karşılaşılan güçlükler. *Çevre, İklim ve Sürdürülebilirlik*, 26(2) 53-66.
- Fairclough, N. (2015). *Language and power*. Routledge.
- Gürçam, S. (2022). Analysing the global fight against climate change and the Turkish context. *Lectio Socialis*, 6(1), 39-54.
- IPCC. (2021). *İklim değişikliği 2021-fiziksel bilim temeli: 6. değerlendirme raporu yönetici özeti*. https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Belgeler/IPCC%206.%20Değerlendirme%20Raporu/IPCC%20-%20ar6_WGI_Yönetici%20Özeti.pdf
- IPCC. (2023). Summary for policymakers. In Core Writing Team, H. Lee & J. Romero (Eds.), *Climate change 2023: Synthesis report* (ss. 1-34). https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/download/report/IPCC_AR6_SYR_SPM.pdf
- İklim Değişikliği Başkanlığı. (2024, 3 Haziran). Türkiye'nin 2053 net sıfır hedefi kapsamında uzun dönemli iklim stratejisinin hazırlanması toplantısı gerçekleştirildi. <https://iklim.gov.tr>
- Kadioğlu, M. (2009). Küresel iklim değişimi ve Türkiye. *Mühendis ve Makina*, 50(593), 15-25.
- Kara-Kaşka, M. (2022, 31 Mart). İklim krizi: Türkiye'nin sera gazı salımları diğer ülkelere kıyasla ne durumda? *BBC News*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60939869>
- Karakaya, E. (2016). Paris iklim anlaşması: İçeriği ve Türkiye üzerine bir değerlendirme. *Adnan Menderes Üniversitesi SBE Dergisi*, 3(1), 1-12.
- Köse, M. (2025). Türkiye'de iklim krizinin yönetimi: 7552 sayılı İklim Kanunu. *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi (İSMUS)*, X/2, 50-79.
- Olgun, H. (2023). Küresel bir sorun olarak iklim değişikliği. In M. Ercan & E. Gemici (Ed.), *Uluslararası küresel güvenlik sorunları* (ss. 173-201). Efe Akademi.
- Öztürk, Ş. T. & Toprak, Z. F. (2024). Kyoto Protokolü ve Türkiye'nin uyum sürecinin değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Hydraulics*, 8(1), 7-18.
- Seçkin-Gündoğan, G. (2025). Türkiye'de iklim değişikliğine ilişkin yasal ve yönetsel çerçevenin incelenmesi. *Kırklareli Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 4(1), 1-15.

- Şahinöz, A. (2020). Küresel ısınma-iklim değişikliği ve Türkiye. *Efil Journal*, 3(9), 46-71.
- Tardi, C. (2022, August 12). What is the Kyoto Protocol? Definition, history, timeline, status. <https://www.investopedia.com/>
- TBMM. (2025a). 73'üncü birleşim. *Tutanak Dergisi*, <https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak/24127>
- TBMM. (2025b). 74'üncü birleşim. *Tutanak Dergisi*, <https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak/24128>
- TBMM. (2025c). 101'inci birleşim. *Tutanak Dergisi*, <https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak/24153>
- TBMM. (2025d). 102'nci birleşim. *Tutanak Dergisi*, <https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak/24154>
- TBMM. (2025e). 103'üncü birleşim. *Tutanak Dergisi*, <https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak/24155>
- TBMM. (2025f). 104'üncü birleşim. *Tutanak Dergisi*, <https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak/24156>
- TBMM. (2025g). İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve Bursa Milletvekili Emel Gözükara Durmaz ile 95 milletvekilinin İklim Kanunu Teklifi (2/2927) ve Çevre Komisyonu Raporu. <https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublic-File/D28/Y3/T2/DosyaKomisyonRaporunu-Verdi/d929e28a-eafd-472b-a1a7-21fc0232ac33.pdf>
- TC. (2025). İkinci ulusal katkı beyanı (NDC 3.0). [https://iklim.gov.tr/db/turkce/icerikler/files/ikinci%20Ulusal%20Katkı%20Beyanı%20\(NDC%203.0\)_TR.pdf](https://iklim.gov.tr/db/turkce/icerikler/files/ikinci%20Ulusal%20Katkı%20Beyanı%20(NDC%203.0)_TR.pdf)
- TCSBB. (2023). On ikinci kalkınma planı (2024-2028): İklim değişikliğinin sürdürülebilir kalkınmaya etkisi-özel ihtisas komisyonu raporu. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2025/08/Iklim-Degisikliginin-Surdurulebilir-Kalkinmaya-Etkisi-Ozel-Ihtisas-Komisyonu-Raporu_01082025.pdf
- Turhan, E. ve diğ. (2016). Beyond special circumstances: Climate change policy in Turkey 1992-2015. *WIREs Climate Change*, 7(3), 448-460.
- TÜİK. (2025). Sera gazı emisyon istatistikleri, 1990-2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/In dex?p=Sera-Gazi-Emisyon-Istatistikleri-1990-2023-53974>
- Türkeş, M. (2001). Küresel iklimin korunması, İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Türkiye. *Tesisat Mühendisliği*, 61, 14-29.
- Türkeş, M. (2012). Türkiye'de gözlenen ve öngörülen iklim değişikliği, kuraklık ve çölleşme. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 4(2), 1-32.
- Türkeş, M. (2017). Climate change policy and the cost of inaction: An institutional account from Turkey. *New Perspectives on Turkey*, 56, 133-139.
- US Government. (1988). Greenhouse effect and global climate change: Hearing before the Committee on Energy and Natural Resources United States Senate. US Government Printing Office.
- World Bank Group. (2022). Country climate and development report: Türkiye. <https://openknowledge.worldbank.org/ser-ver/api/core/bitstreams/80bdfcf8-73b1-42b3-b107-1629f64a1f0c/content>